

SPISOVATELKA
**KATEŘINA
TUČKOVÁ**

Její první román Vyhnání Gerty Schnirch se stal před sedmnácti lety velkou literární událostí. Nyní byl zfilmován. Podle autorky je příběh československé Němky, která zažila brněnský pochod smrti po druhé světové válce, mrazivě aktuální i dnes.

PŘEHLÍŽENÉ ZENSKÉ PŘÍBĚHY

Jaký máte ke své první knize vztah dneska, sedmnáct let po vydání? Pravda je, že ta kniha urazila pořádnou cestu. Nejdřív byla trochu nechtěná, protože nahlížela na válku a poválečné účtování z perspektivy, která se u nás dlouho vytěšňovala. Na autorských čteních jsem se musela kolikrát hájit a vysvětlovat, proč jsem zvolila vypravěčku s německým původem. Lidi už zapomněli, že kdysi u nás žilo tři a půl milionu Němců a smíšené rodiny byly běžné.

Měnilo se přijetí postupem času?

Ano, výpady byly mírnější a nakonec jsem s knižní Gertou zažila i ten nepomenutelný okamžik, kdy se v roce

2015 brněnský primátor Petr Vokřál s biskupem Vojtěchem Cikrlem omluvili za tragédii takzvaného brněnského pochodu smrti. Měla bych knihu ráda, i kdybych s ní toho tolik neprožila. S těmi zážitky ale samozřejmě narostl i můj vztah k ní, respektive ke Gertě, kterou vnímám – byť to zní možná divně – jako blízkou přítelkyni.

A proč vlastně ne?

To je pravda. O propojení autorů s postavami existují mnohá svědectví. Třeba Flaubert kdysi trpěl žaludečními potížemi, když paní Bovaryová zemřela na otravu jedem, a nakonec prohlásil: „Madamme Bovary, c'est moi!“ A Balzac se při psaní o smrti otce Goriota skoro zhroutil. Takhle nějak hluboce je i Gerta mojí součástí.

Když vidíte Gertu na plátně, je to stále váš příběh?

Vnímám se jako autorka literární předlohy. Film je už dílem někoho jiného, tedy Tomáše Mašína a jeho neskutečně profesionálního a sehraného štábu.

Jste spokojená?

Jsem moc ráda, že Tomáš se scenáristou Ondřejem Gabrielem s předlohou pracovali s porozuměním mým záměrům. Samozřejmě, že něco se muselo změnit, protože film nemůže pojmut všechno, co je v knize, ale mám dojem, že to klíčové zůstalo.

Proč vlastně nejste spoluautorkou scénáře?

To je jednoduché. Nechtěla jsem psát scénář, protože jsem tušila, že bych k výchozímu textu nepřístupovala nezaujatě. Neuměla bych se vzdát některých postav, epizod, bezpochyby by mi dělalo potíže promýšlet příběh jinak. Takže jsem knihu ráda svěřila nejprve Alici Nellis, po níž to přebrali Tomáš s Ondřejem. Nicméně měla jsem možnost číst ho a komentovat před natáčením a viděla, že se příběh sice posunul, ale klíčové momenty a podstata zůstaly stejné. Takže jsem si oddechla a pak se už jen těšila na výsledek.

Zrovna konec, což je takový klíčový okamžik, je jiný. Co vy na to?

Film vypráví Gertin příběh intimněji. Soustředí se na vztah v rodině, a tak se i mnohem otevřeněji zabývá následky incestního násilí, kterého se na Gertě dopustil její otec. Tím pádem bylo logické soustředit se na konci víc na tohle tabu než na celospolečenské pohyby. Porevoluční svoboda umožnila otevřeně poukázat na násilnost při odsunu i na masový hrob žen a dětí za Brnem, což na obrazovce pozorujeme skrze Gertinu vnučku Hanku. Pro naši trojici je ovšem důležitější prolomení tajemství, kdo byl otcem Gertiny dcery Barbory.

Co ještě nabídne film oproti knížce?

Jak už jsem řekla, film se víc soustředí na Gertin osobní příběh, na její rodinu, kterou postupně rozkládá tlak doby. V knize jsem se snažila postihnout i široký společenský a politický kontext. Film taky pracuje s jinými prostředky, kniha „pouze“ se čtenářovou imaginací. Myslím, že na obrazovce jsou silnější obrazy násilností, které dopadly na německé ženy a děti. A podstatně krásnější jsou obrazy jihomoravského venkova, kde Gerta po odsunu uvízla na nucených pracích. Ten je lepší vidět než popisovat.

Film uvede Česká televize na podzim. Jsme už připraveni podívat se na tuhle kapitolu naší historie?

Beru to jednoznačně jako odraz určité společenské změny. Vypadá to, že jsme jako

FOTO: STANISLAV PEŠKA, ČTK/PROFIMEDIA, DIVADLO POD PALMOVKOU, PAVEL GWIŹD/ČESKÁ EDITORIÁLNÍ FOTOGRAFIE/PROFIMEDIA, LUBOŠ PAVLIČEK/ČTK/PROFIMEDIA, ARCHIV ČESKÉ TELEVIZE

1 MAGNÉSIA LITERA. Oceněna za Vyhánění Gerty Schnirch. **2 ŽITKOVSKÉ BOHYNĚ.** Divadlo pod Palmovkou. **3 TVŮRCI FILMU.** Režisér Tomáš Mašíň, herci Johann von Bülow a Barbora Váchová, autorka předlohy Kateřina Tučková. **4 GERTA SCHNIRCH.** Titulní roli ve filmu hraje Barbora Váchová.

společnost v otázce vyrovnávání se s vlastními historickými omyly urazili velký kus cesty, a jsme tudíž schopni uctít památku i takových obětí, jako byla československá Němka Gerta. Kolem poválečných událostí už nepanuje tíživé ticho. Jsme ochotni mluvit o tom, co se dělo, leccos si přiznat a vykročit ze stínu, který se rozklenukl na víc než půlstoletí.

To jsou dobré zprávy...

Mám radost, kam se dneska česko-německé vztahy ubírají – k mnohem větší ochotě spolupracovat na všech úrovních.

Jak téma vnímáte v kontextu dnešní doby?

Samotnou mě překvapilo, jak je Gertin příběh aktuální. Po ruském vpádu na Ukrajinu to vidíme na vlastní oči. Tisíce žen se ocitly v Gertině kůži. Opět je to na nich – musí vydržet násilí, postarat se o holé přežití svých dětí, najít pro ně místo ve společnosti. Bohužel je univerzální problém, že následky agresivní politiky odnesou nejhůř vždycky ti nejzranitelnější – nemajetní, staří, ženy s dětmi.

MOJE NOVÉ ZKUŠENOSTI

Vyhánění Gerty Schnirch vyšlo v roce 2009. Napsala byste ho dneska se svými zkušenostmi jinak?

V něčem asi ano. Velkým osobním zvratem pro mě bylo vlastní mateřství. Ta zkušenost mi otevřela velké množství nových témat, ale i pocitů a představ. Jako autorce mi dodala novou nepřenositelnou zkušenost.

Jak by se to projevilo na příběhu?

Až s vlastními dětmi jsem si plně uvědomila, jakou obrovskou tíhu, odpovědnost a riziko snášely ženy v brněnském pochodu smrti. Když jsem román psala, studovala jsem ještě na univerzitě. Věřila jsem, že jsem byla schopná vystihnout prožitky vyháněných žen díky rozhovorům, které jsem vedla s příjímými účastnicemi. Aspoň do té míry, do jaké to přes dvě generace lze. Dnes, když vím, co obnáší péče o dítě, mě brutální a nehumánní okolnosti odsunu děsí daleko víc. V detailech bych určité situace bezpochyby uměla napsat s hlubším porozuměním.

Píšete nyní s větším ohledem na čtenáře?

Moc ne. Teda vlastně vůbec ne. Píšu o tom, co zajímá mě. Kdybych psala s ohledem na někoho jiného, neměla bych vůli žít s určitým tématem třeba i deset let, jak se to stalo s Bílou Vodou. Při sběru materiálů, při rozhovorech s pamětníky i při samotném psaní myslím předně na danou problematiku, na to, jak vytáhnout příběh z té nepřehledné změnky poznatků a myšlenek, z jaké perspektivy ho uchopit a povyprávět. Vždycky je to nějak důležité pro mě osobně. Snažím se

najít odpovědi na otázky, které mě trápí nebo zajímají. Až v poslední fázi myslím na čtenáře – to je fáze přepisování a cizelování textu.

Když jde o citlivé téma, myslíte v téhle poslední fázi na to, jak to na lidi bude působit?

Při editaci se toho mění ještě spousta. Stalo se mi, že jsem se rozhodla přepsat celou postavu nebo vyškrtat epizody, které oslabovaly nějaký klíčový moment. A ano, často pracuji s materiálem, který se dotýkal konkrétních osob, a tak přemýšlím, jak čtenáři předložit specifické příběhy a zároveň je odlišit od skutečných předobrazů.

Takže takové dvě odlišné tvůrčí fáze...

Ano, nejdřív je prostě potřeba soužit s příběhem o samotě a nechat ho v sobě v klidu zrát, kynout nebo dusit, jak je libo, a teprve na závěr ho servírovat s ohledem na strávnicka. Alespoň to je můj postup.

Loni jste přispěla do povídkové antologie Sudety: Ztracený ráj.

Jak se vám k tématu vracelo?

Psal se mi to stejně jako jakákoliv jiná povídka. Pouze vypravěčem příběhu, který se

odehrává v původně německé, později zatopené vesnici Mušov na jižní Moravě, je bilancující muž, vysídlený rodák.

Jaké to bylo psát mužskou postavu?

Nemám s nimi problém, přestože se mě lidi opakovaně ptají, proč nepíšu víc příběhů z mužské perspektivy.

A proč ne?

Připadá mi to naprosto jasné. Proč bych psala příběhy mužů, když mě zajímá, jaký dopad měly určité dějinné události na ženy právě proto, že to byly ženy? Zajímají mě příběhy, které byly neoprávněně přehlédnuty, a to jsou prostě většinou ty ženské.

Takže nezáleží na tom, jestli je postava žena, nebo muž?

Ano. Klíčové je nahlédnout jí hluboko pod kůži, porozumět jejímu zkušenostem, a tak i motivacím. Poznat ji. Paradoxně mi nejvíce času trvá nikoliv napsat nějakou postavu, ale vybudovat si k ní vztah.

Prozradte mi, jak se to dělá?

Byť jde o fiktivní postavu, musím ji nejprve poznat. Vytvořit jí minulost, momenty, které

V PĚTI ČÍSLECH

45

Narodila se 31. října 1980 v Brně.

2009

Vyšel jí první román Vyhnaní Gertry Schnirch. Rok poté za něj získala ocenění Magnesia Litera.

3

Dále napsala romány Žitkovské bohyně, Fabrika a Bílá Voda.

16

Tolik let trvalo, než vznikl film Gertra Schnirch. Česká televize ho uvede letos na podzim.

2

Je vdaná, má dvě děti.

VYPEČENÁ NOVINKA

www.vestzlin.cz

formovaly její charakter, zkrátka ji „rozžít“. Pro tuto postavu jsem měla mimo jiné příběhy z kroniky vysídlené obce, která žila úplně jinak, než jak žili její pozdější čeští obyvatelé. Panovaly zde jiné zvyky, předávaly se jiné mýty a zkušenosti. Lidi byli například po generaci zvyklí soužití s pravidelně se rozvodňující řekou Dyjí, která každé jaro zaplavila ves. Čeští osídlenci, kteří ves zabýdli po roce 1945, si s tím naproti tomu neuměli poradit. Kromě informací z kroniky a vzpomínek pamětníků jsem znala i příběhy těch, kteří byli odsunuti. Tohle byly při psaní povídky klíčové výchozí body. To, že šlo o muže, bylo spíš podružné.

PÍŠU, ALE POMALU

Vaše příběhy ukazují, jak těžší to ženy měly oproti mužům.

Co ale dnes, změnilo se něco?

Myslím, že disproporčnost do určité míry zůstává. Ženy mají sice garantovaná rovná práva, odbouráváme skleněné stropy a už nemlčíme o sexualizovaném násilí, ale v běžném životě je skutečnost pořád ještě nevyvážená.

V čem to vnímáte nejsilněji?

Třeba rodičovství na ženy dopadá úplně jinak než na muže. Pokud je to žena, která na tři nebo šest let skončí na mateřské, nůžky mezi ní a jejím partnerem se nesmírně rozevrou. Muži stále nejsou zvyklí převzít rovnocenný podíl v péči o děti, o stárnoucí rodiče, většinou i o domácnost, a ženy to zatěžuje tak, že se po pár letech ocitnou na úplně jiných pozicích – jak profesních, tak v rámci rodiny.

Bílou Vodu jste psala deset let.

Dala jste si po ní od psaní pauzu?

Do něčeho nového jsem se pustila až po celkem dlouhé době. Bílou Vodu jsem totiž dokončovala natěsno před porodem druhého dítěte. Do porodnice jsem si přibalovala korektury a kniha vyšla, když byly Arance tři měsíce. S péčí o dvě malé děti se daly skloubit pouze výjezdy na čtení. Na soustředěné psaní nové knihy to nebylo.

A na co ano?

Tou dobou jsem víc četla, což je pro mě pochopitelně taky hodně důležité.

Co jste říkala na divadelní zpracování v Národním divadle?

Je to výborné. Režisérovi Michalu Vajdičkovi a Danko Majlingovi, který napsal adaptaci, se podařilo zaostřit na podstatnou část příběhu, na padesáté roky, a těžké téma odlehčit lehkým humorem. Nevýčerpávají tedy diváků vším, co je v knize, ale jdou do hloubky jedné části. Myslím, že to funguje opravdu dobře. Navíc je hra skvěle obsazená, sestru Evaristu hraje Tereza Jarčevská a vedle ní se objevují tak skvělí herci jako František Němec, Martin Dejdar, Saša Rašilov, Kateřina Winterová, Vladimír Javorský nebo Pavel Neškulda.

Vy jste tohle těžké téma asi nezamýšlela podat zábavně. Jak v něm humor vítáte?

Jako nápadité ozvláštňení, které osvěží tíživé osudy vězňů a internovaných řeholnic. Myslím, že to byl od Michala a Danky odvážný krok, ale že se opravdu vydařil.

Bude i film?

Pracuje se na tom, ale podrobnější zprávy nemám. I Gerta se od nákupu licence po moment, kdy se objevila na obrazovce, vyvíjela šestnáct let, takže je předčasné k tomu něco říkat. V pokročilejší fázi vývoje jsou Žitkovské bohyně. Držte pěsti, ať se filmová minisérie zdárně proloupne.

Vím, že nerada mluvíte o rozeepsané knize, tak se zeptám jednoduše: Jak to jde?

Pomalů jako vždycky. Nejsem živelný typ autorky, spíš naopak. Pole, na kterém chci vystavět příběh, si dlouho osahávám, postupně ho stavím, často spíš bořím prvotní nápady a hledám lepší řešení. Čtu si k tématu odbornou literaturu, mluvím s lidmi, kteří mi k němu můžou něco říct, potom zase stavím a bořím, přitom píšu a přepisuju... a tak to jde několik měsíců. Urychlit se to nedá. Takže to jde. Opravdu bych ale zatím radši neprozrazovala, o co půjde.

BĚHÁM, CHODÍM, PLAVU
Živíte se už jen psaním.

Je to splněný sen, anebo se vám trochu stýská i po práci v umění?

Než jsem měla děti, pracovala jsem jako kurátorka. Pořádala jsem výstavy výtvarníků a výtvarnic a k tomu spoluorganizovala festival Meeting Brno. S dětmi bylo jasné, že si musím vybrat. Nemůžu psát, cestovat s knihami a ještě dělat výstavy a sledovat současnou výtvarnou scénu. Třeba Žitkovské bohyně vyšly v pětadvaceti zemích, kam s nimi jezdím na nejrůznější literární festivaly nebo čtení, a to bere strašně času.

Takže to není jen růžové.

Ne, to není stížnost, naopak je to velmi naplňující. Uvědomuju si, že mám štěstí, které hodně autorů a autorek nemá. Nemusím mít druhou práci, abych uživila sebe a děti. Nicméně po světě výtvarného umění se mi stýská, to přiznávám.

Co vám dělá radost, když máte chvíli pro sebe?

Ráda se hýbu. Léta chodím na všestrannost do Sokola, baví mě cvičit na náradí a poté si s kamarádkami zajít na pivo. Ráda běhám, chodím, plavu.

Najdete na koníčky čas?

Na osamělé procházky už poslední dobou čas nemám. Většinou vyrazíme s dětmi. Dřív jsem to ale měla moc ráda, s chůzí v otevřené krajině se příjemně rozletí myšlenky. Nejdůležitější asi je, že mám ráda svou profesi. Ráda čtu, potkávám se na akcích se čtenáři, jezdím na literární festivaly a poznávám, čím daná lokalita žije. Takže těšení na těžce vyšetřenou chvíli pro svou zálibu vlastně neznám. ■ magazin@mfdnes.cz

